

Podnět Výboru pro práva lidí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením

k problematice oddlužení

Výbor pro práva lidí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením

- I. u p o z o r ň u j e na problematickou ekonomickou situaci mnohých obyvatel ČR v návaznosti na pandemii covid-19 a s ní související opatření **a také na současný ekonomický vývoj**
- II. d o p o r u č u j e proto vládě uložit ministrovi spravedlnosti předložit co nejdříve novelu insolvenčního zákona, která by zpřístupnila oddlužení v délce 3 let všem dlužníkům bez rozdílu.

Odůvodnění:

Situace vyvolaná pandemií koronaviru a přijetím mimořádných opatření, které zasáhly značnou část české ekonomiky, se citelně promítá do snížení či úplného výpadku příjmů mnohých fyzických osob. Intenzita propadu některých ekonomických odvětví (zejm. gastronomie a pohostinství, cestovní ruch, osobně poskytované služby a sekundárně i výrobní sektor) vyvolává prakticky okamžité následky. **K tomu se v současnosti přidává inflace, zvyšování cen a životních nákladů včetně např. cen energií.** Zástupci běžné nižší a střední třídy přestávají být v krátkém časovém horizontu schopni dostát v plné míře svým závazkům, přestože sami se žádné chyby ve své výdělečné činnosti nedopustili. Zejména ohrožení střední třídy představuje varovný signál, neboť na této sociální skupině je postavena moderní česká ekonomika. Osoby zatížené dluhy vykonávají samostatně výdělečnou činnost jen s velkými obtížemi a jako zaměstnanci postrádají kvůli existujícím pravidlům provádění srážek ze mzdy motivaci zvyšovat své příjmy nad určitou hranici. V krátkodobém výhledu se pod tíhou rostoucího zadlužení mohou shodně podnikatelé i nepodnikatelé stát nezaměstnanými evidovanými na úřadech práce.

Zástupci střední třídy reprezentují vzdělané a odborně způsobilé pracovníky, na kterých stojí vyspělá ekonomika. Prudké zhoršení jejich zadlužení znamená rovněž prudké snížení efektivity jejich práce, což se negativně projeví v konkurenceschopnosti malých a středních podnikatelů. Dlouhodobé vyřazení střední třídy coby dominantní třídy spotřebitelů v národním hospodářství tedy povede k extensivním a nepředvídatelným hospodářským dopadům. Eventuální rychlý pád do dluhové pasti způsobený kumulací nesplácených úvěrů (typicky hypotéka, leasing na auto, investiční úvěr využitý pro účely podnikání či běžný neúčelový úvěr) představuje u této kategorie poctivých dlužníků nikoliv nezvládnutí své finanční situace, lehkomyšlnost při správě vlastního majetku či dokonce nepoctivý záměr, nýbrž pochopitelný následek extrémního propadu ekonomiky **a souvisejících jevů** bezezbytku naplňujícího pojem ekonomické krize.

Z uvedených důvodů by české právo mělo vytvořit prostředky, které umožní širokým vrstvám obyvatelstva přístup k oddlužení a tak jim zajistit všem poctivým dlužníkům druhou životní šanci na opětovnou ekonomickou aktivitu. Celkově by se insolvenční řízení mělo maximálně zjednodušit a zefektivnit, aby bylo připraveno na vlnu osobních bankrotů následujících koronavirovou ekonomickou krizi či současné problémy s inflací a zdražováním energií apod. Součástí tohoto zjednodušení by mělo být i zavedení jednotné doby oddlužení v délce 3 let, jak to předpokládá i současné právo EU.¹ To vychází z ekonomických a tržních úvah, kdy delší

---

¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolventci)

doba oddlužení je ekonomicky kontraproduktivní, neboť tím dochází k posilování stigmatizace úpadku a snižování ochoty nést podnikatelské riziko. Úpadek vylučuje další úvěrování, což omezuje podnikání a má negativní dopady na zaměstnanost, růst a inovace apod. Naopak podnikatelé, kteří již prošli úpadkem, vykazují v novém podnikání vyšší úspěšnost, což přispívá k efektivnějšímu růstu ekonomiky. Rychlé oddlužení je přitom výhodné i pro velké systémové věřitele (zejm. finanční instituce), neboť jim umožňuje vyřešit problém kumulujících se nesplácených úvěrů a legálně „odepsat“ tyto hromadící se pohledávky ze svého účetnictví za účelem zlepšení celkové finanční bilance a snížení podílu rizikového kapitálu na celkových aktivech.

Podmínky oddlužení by přitom měly být jednotné pro všechny fyzické osoby, bez ohledu na to, zda jde o podnikatele či spotřebitele. Režimy oddlužení podnikatelů a spotřebitelů se ostatně na základě minulých novel insolvenčního zákona neustále přibližovaly. Rozlišování režimu oddlužení pro různé kategorie fyzických osob pouze podle typu výdělečné činnosti a způsobu zajišťování své obživy lze považovat za překonané a nedůvodně diskriminační. U fyzických osob je v praxi reálně vyloučeno rozlišování mezi podnikateli a nepodnikateli jinak než na základě formálních kritérií. Pouhé držení živnostenského oprávnění negarantuje aktivní výkon podnikání. Řada osob buď podnikatelskou činnost nevykonává vůbec, nebo se tím dobrovolně či nuceně vyhýbají režimu zákoníku práce (tzv. švarcsystém). Podnikatel může za vidinou vyššího a stabilního příjmu za účelem vyššího uspokojení věřitelů v oddlužení zcela legitimně ukončit své podnikání a stát se zaměstnancem (tedy triviálně řečeno „spotřebitelem“). Rovné podmínky přístupu k oddlužení se v daném ohledu stávají rovnými výchozími podmínkami pro zapojení do běžných socio-ekonomických vztahů.

Ani důvod vzniku pohledávek či jejich výše nepředstavuje relevantní argument pro rozlišování režimu oddlužení. Klasické argumenty nesení podnikatelského rizika u podnikatelů a morálního hazardu u spotřebitelů lze snadno vyvrátit – v obou případech jde o hledání rozdílů v morálních kategoriích, které nemají žádnou souvislost s moderními ekonomickými vztahy (tím spíše, že často sdílí podnikatelské riziko a morální hazard s dlužníkem i věřitelé). Za situace, kdy lze libovolnou pohledávku postoupit bez souhlasu druhé strany, je každý dluh zbaven jakéhokoliv morálního rozměru a stává se prostým právním nárokem bez ideového obsahu. Věřitelé sdílí riziko neúspěchu svého dlužníka a zejména kultivované entity na trhu (banky) si toho jsou dobře vědomy a právě z tohoto důvodu jsou povinny zjišťovat úvěruschopnost dlužníka v režimu zákona o spotřebitelském úvěru. Dále též platí, že smluvní úrok kompenzuje časovou hodnotu peněz a riziko transakce; s rostoucím rizikem (neúspěchem) logicky roste úroková sazba.

Druhá šance pro podnikatele představuje zároveň nabídku oddlužených spotřebitelů s podnikáním začít. Nejen dříve podnikající fyzická osoba, která byla úspěšně osvobozena od placení zbývajících dluhů, může začít po skončení insolvenčního řízení znovu podnikat; za úplně stejných podmínek může po skončení insolvenčního řízení začít podnikat i dříve nepodnikající fyzická osoba. Úspěšné oddlužení vrací dlužníka zpět do běžných socio-ekonomických vztahů, což je hlavní účel oddlužovací novely. V daném ohledu se možnost aktivně podnikat s čistým štítem nabízí nejen dříve podnikajícím dlužníkům, ale za zcela stejného výchozího stavu též dlužníkům, kteří s podnikáním teprve začnou.

Směrnice o restrukturalizaci a insolvenční přitom ukládá oddlužení podnikatelů pouze kvůli limitovanému právnímu základu v právu EU, který ve skutečnosti neumožňuje členským státům uložit transpoziční povinnosti i na nepodnikající subjekty. Ideovým východiskům směrnice je vlastní snaha o poskytnutí druhé šance do nejširšího okruhu fyzických osob. Takto ostatně postupuje i většina evropských států (např. Německo).

Výbor proto považuje za vhodné, aby všem osobám v ČR byla dostupná cesta rychlého oddlužení v délce 3 let v souladu se současnými společenskými trendy. Doporučuje proto, aby Rada vlády pro lidská práva doporučila vládě co nejdříve předložit Parlamentu ČR novelu insolvenčního zákona, která by takové oddlužení zaváděla. Tato

novela přitom již byla připravena a předložena v končícím volebním období jako sněmovní tisk č. 1073, a proto lze na tyto práce vhodně navázat.